

Nr 156.

Av herr Arrhén m. fl., om utredning rörande social kuratorsverksamhet vid läroverk och därmed jämförliga högre skolor.

Vid folkskolorna har samhället sedan länge genom olika sociala åtgärder sökt bereda eleverna bättre förhållanden under skoltiden, än hemmen av egen kraft förmått. Dessa åtgärder ha successivt utbyggts till allt större omfattning inom vissa skoldistrikt, så att bl. a. fri läkarvård och tandvård, fri skollunch, fri sommarvistelse på landet, fria bad, fria resor samt fri skolmateriel genomförts, i vissa fall endast för barn från mindre bemedlade hem, i andra utan behovsprövning. Stora ansträngningar ha sålunda gjorts att för barn på folkskolestadiet uppnå så gynnsamma yttre betingelser som möjligt under deras skolgång.

Det samhällsstöd, som på folkskolestadiet sålunda står till elevernas och hemmens förfogande, har emellertid i stort sett ingen motsvarighet vid läroverk och andra skolor för högre undervisning. Nedsättning av eller befrielse från terminsavgiften och skolläkarnas hälsoövervakning är i stort sett allt, som står till buds. Hemmen och eleverna få lösa problemen på egen hand. Den naturliga följderna har blivit att elevernas sociala och ekonomiska miljö i lika stor utsträckning som deras intellektuella förutsättningar blivit utslagsgivande för urvalet av dem, som gått till den högre undervisningen. Det är också uppenbart, att för två elever med samma förutsättningar studieresultatet blivit högst olika, beroende på hemmens anda och resurser.

Under de senaste åren har mot bakgrunden av dessa förhållanden krav börjat resas på en demokratisering av den högre undervisningen. Härvid har bl. a. ofta påtalats den orättvisa, som för närvarande föreligger för landsbygdens befolkning, då det gäller att bereda sina barn högre utbildning. Denna sista fråga kan förväntas komma närmare sin lösning vid innevarande års riksdag genom den proposition, som förebådats under 8:e huvudtiteln punkt 150. Då den arbetande skolutredningens slutresultat redovisas, kan problemet i hela dess vidd bli föremål för behandling. Men redan dessförinnan böra enligt vår uppfattning åtgärder vidtagas för att vid behov hjälpa elever vid högre skolor och i deras hem att komma till rätta med skoltidens sociala, ekonomiska och personliga problem.

Det största intresse tilldrar sig ur dessa synpunkter den försöksverksamhet, som vid högre allmänna läroverket för gossar på Norrmalm i Stockholm bedrivits av Norra latins föräldraförening sedan vårterminen år 1943. För-

eningen ville göra en insats genom att bringa stöd och hjälp i olika former åt sådana lärjungar, för vilkas hem barnens skolgång beredde svårigheter. I denna verksamhet visade det sig emellertid svårt att nå just de elever och hem, som bäst voro i behov av hjälp. Erfarenheterna visade nämligen, att såväl elever som föräldrar kände en viss obenägenhet att göra hänvändelser till skolans rektor eller lärare i andra frågor än dem, som ägde direkt samband med själva undervisningen. Redan de yttre förutsättningarna för en dylik kontakt äro vanligen föga tillfredsställande, bl. a. på grund av att såväl rektor som lärare ha en i regel mycket begränsad tid för personliga samtal med målsmännen. De flesta läroverk torde dessutom sakna lämplig lokal, där lärarna kunna taga emot besök av elevernas föräldrar.

Norra latins föräldraförening ansåg därför att det för organiserandet av en social hjälpverksamhet i läroverket var oundgängligt att ha tillgång till en särskild social kurator. Denne skulle ha till uppgift att mottaga hänvändelser från föräldrar och elever i olika spörsmål och över huvud kartlägga elevernas sociala problem, över vilka man hittills haft endast ringa överblick. Från vårterminen år 1943 anställdes därför en social kurator på försök. Hans arbetsuppgifter ha kommit att omfatta yrkesvägledning, arbetsförmedling, uppfostringsfrågor (vilka kunna bli särskilt svårlösta för storstadsungdom i pubertetsåldern), frågor angående studielån och stipendier, värnpliktsfrågor, frågor rörande fritidssysselsättningar (ett av den stora ungdomsfrågans viktigaste avsnitt), förmedling av extralektioner, direkt socialhjälp, hänvisning till sommarkolonier samt en stor mängd praktiska frågor av den mest skiftande art.

Erfarenheterna av denna försöksverksamhet ge vid handen att ett verkligt behov vid läroverket fyllas av den sociale kuratorn. Härför talar såväl det stora antalet fall som arten av de fall, som förekommit inom kuratorns verksamhet. Det har också visat sig vara en mycket stor vinst ur psykologisk synpunkt att inom skolan finnes en för ändamålet särskilt anställd person, till vilken föräldrarna likaväl som eleverna i lugn och ro och på ett förtroligt sätt kunna vända sig i de många, ofta mycket ömtåliga spörsmål, som uppkomma inom detta område. Verksamheten har som ovan framhållits hittills bekostats av föräldraföreningen, men dess ekonomiska resurser äro så begränsade att den icke för någon längre tid kan finna utvägar att täcka kostnaderna.

Det synes oss vara av stor betydelse att detta initiativ, som sålunda inlett med gott resultat, kan fortsättas och förverkligas vid alla skolor, varest behov därav föreligger. Särskilt i samband med åtgärder för att möjliggöra studier även för barn från mindre bemedlade hem och hem på landsbygden är det nödvändigt, att de skolor, vid vilka studierna skola bedrivas, ha till sitt förfogande en person, som kan ge råd och stöd åt de elever, som ha svårigheter att få den rätta studiemiljön i hemmet eller icke vistas i sitt hem.

Tidigare kunde ju elever från landsbygden, som för studier vid läroverk inackorderats i stad, i stor utsträckning få en mera personlig omvårdnad i god miljö, men numera har ju detta alltmera försvunnit och ersatts av ett opererligt pensionatsystem med huvudsaklig eller kanske enda uppgift att bereda tak över huvudet och mat åt inackorderingarna. I dylika fall skulle en social kurator kunna utgöra en god ersättning för den förlorade hemmiljön.

Det torde vara för tidigt att uttala sig om hur en dylik verksamhet slutgiltigt bör utformas. Men de erfarenheter, som erfordras för en god lösning, torde redan till stor del föreligga i den ovannämnda verksamheten vid Norra latin, vilken också visat, att ett faktiskt behov därav finnes. Det synes oss därför vara nödvändigt, att frågan om social kuratorsverksamhet vid de högre skolorna över huvud blir föremål för skyndsamt utredning. Redan nu är tillströmningen till dessa läroanstalter stark. Åtgärder att bereda även barn från mindre bemedlade hem möjlighet till högre studier måste komma att ytterligare öka elevernas antal. Detta elevmaterial utgör i många avseenden en elit av landets ungdom, för vars skolning samhället nedlägger mycket stora kostnader. Genom skolornas och klassernas storlek ha rektorer och lärare mycket små möjligheter att på annat sätt än genom den direkta undervisningen sörja för elevernas utveckling. Både ur samhällets och elevernas egen synpunkt är det av största vikt att de många problem av social, ekonomisk och personlig natur, som ofta uppkomma för denna betydelsefulla ungdomskategori, bli föremål för en sådan individuell behandling att varje elev föres fram till bästa möjliga resultat inte blott i studierna utan också i sin personliga utveckling. Det ter sig bl. a. naturligt att med den här skisserade verksamheten också förbinda den allt betydelsefullare yrkesvägledningen, vilken kunde komma att vila på ett fast underlag av personliga erfarenheter, om vägledaren under ett flertal år haft tillfälle att följa individens utveckling och kunnat på olika sätt vara behjälplig genom att anvisa lämpliga förberedelser för kommande yrkesverksamhet.

Med hänvisning till det ovan anförda anhålla vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att förutsättningarna och riktlinjerna för social kuratorsverksamhet vid läroverk och därmed jämförliga högre skolor hänskjutas till skyndsamt utredning inom 1940 års skolutredning.

Stockholm den 23 januari 1945.

Erik Arrhén.

Sten Wahlund.

G. R. Fahlander.

Lennart Bondeson.